

BELVEDERE

MERIDIONALE

A JGYTF TÖRTÉNÉSZHALLGATÓINAK LAPJA

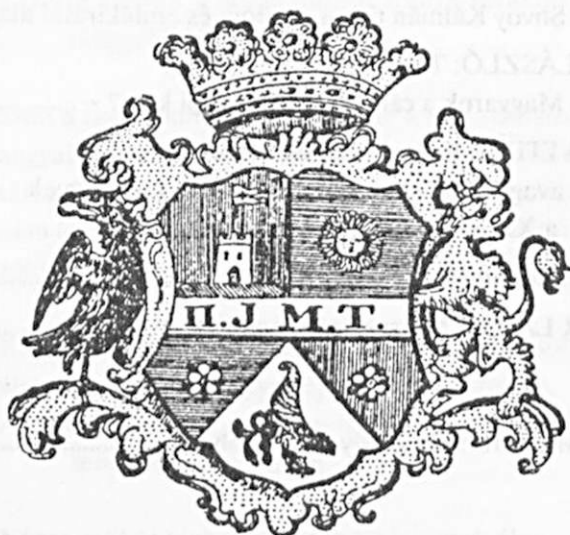
Szerkeszti: Annus Gábor, Kersner Ákos, Soós Mihály

A korábbi rendszer reneszánsza

Simó Márton

Látta, hova rohan a német...

Teleki Pál halála

Torontál vármegye

Csikósok, betyárok délibábos hazája

Képtelenségek hazánkról

MCMXCI Április

Tartalom

III. évfolyam 3. szám
1991. április

RADNÓTI MIKLÓS: Száll a tavasz...	3
<i>Hajdani vármegyéink</i>	
Torontál vármegye	4
<i>Erdély</i>	
SIMÓ MÁRTON: Tavaszi körút Erdélyben - kísérlet az események hátterének ismertetésére -	5
50 ÉVE TÖRTÉNT... Bácska megszállása - Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékiratai alapján -	8
ZUBÁNICS LÁSZLÓ: Talán igaz, talán nem... - Magyarok a cári család kivégzői közt? -	11
KANCSÁR ATTILA: Képtelenségek tárháza - avagy mit írtak a nyugat-európai tankönyvek a XX. század elején Magyarországról -	12
Sztálin északra tekint (Hanti-osztyák mese)	15
SYLVESTER LAJOS: Messzelátó szegediek	16
<i>Téka</i>	
Vég Gábor: Magyarország királyai és királynői	17
<i>Anekdotalincs</i>	
Megoldhatatlan ellentmondás; Nagy Károly kardja; A legösztönzőbb múzsza; Ki-ki a magáét	18
Hibaigazítás	19

BELVEDERE

Kiadja: A szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Történettudományi Tanszékének IV. Béla Köre

Kiadásért felel: Dr. Szegfű László
Megjelenik: 250 példányban

Radnóti Miklós:

SZÁLL A TAVASZ...

Előhang az Eclogákhoz

Csúszik a jég a folyón, foltosra sötétül a part is,
olvad a hó, a nyulak meg az őzek lábanyomán már
kis pocsolócskákban a nap csecsemőnyi sugára lubickol.
Száll a tavasz kibomlott hajjal, heverő hegyek ormán,
tárnák mélyein és a vakondok túrta lyukakban,
fák gyökerén fut, a rügy gyöngéd hónalja tövében,
s csiklandós levelek szárán pihen és tovaszáguld.
S szerte a réten, a domb fodrán, fodros tavakon kék
lánggal lobban az ég.

Száll a tavasz kibomlott hajjal, de a régi szabadság
angyala nem száll már vele, alszik a mélyben a sárga
sárba fagyottan, alélt gyökerek közt fekszik aléltan,
nem lát fényt odalent, sem a cserjén pöndörödő kis
zöld levelek hadait nem látja, hiába! nem ébred.

Rab. S a rabok feketén gyűrűző vad bánata csobban
álmaiban s föld és fagyos éj nehezült a szívére.
Álmodik és mellét nem emelgeti sóhaja sem még,
lent nem pattan a jég.

Néma gyökér kiabálj, levelek kiabáljatok éles
hangon, tajtékzó kutya zengj, csapkodd a habot, hal!
rázd a sörényed, ló! bömbölj bika, ríjj patak ágya!
ébredj már aluvó!

(1942. 04. 11.)

Hajdani vármegyéink

Torontál vármegye

Praehistorikus, népvándorlási, valamint honfoglalási emlékeink igen tanulságosak. Itt volt szent Gellért püspöknek, a kereszténység első magyar apostolának székhelye. A csanádi főiskola, az egresi és az aracsi apátságok a szellemi kultúrának forrásai valának. Sok előkelő, hatalmas magyar családnak volt a torontáli síkon birtoka és otthona. Élénk hadiélet is folyt itt, a midőn a Hunyadiak diadalmas hadai állottak őrt a Duna mentén és védelmezték Európát a keleti barbárok hordái ellen. De mindez csak homályos emlék már, mert a mohácsi vész után a török tabula rasat csinált itt. A városok és a községek elpusztultak és a régi lakosok közül senki sem maradt meg.

A vármegye történetje tulajdonképpen csak Temesvár visszafoglalásával, vagyis az 1716-ik esztendővel kezdődik. A visszafoglalt területeken az osztrák katonai kormányzat nagy eréllyel, fáradtsággal és költséggel törekedett a természeti viszonyokat kedvezőbbé tenni, és idegen országokból különféle nemzetiségű és vallású népekkel telepíteni be e vármegye területét; de az idegen kormányzat nem abban a tudatban dolgozott, hogy Magyarországnak a javára működjék, hanem csupán az volt a célja, hogy a törökök ellen erős Határőrvidéket, védelemre képes osztrák provinciát teremtsen.

Magyar, német, szerb, román, tót, horvát és bolgár békés egyetértésben él ma itt, sőt vetélkedve munkálkodik a vármegye anyagi és szellemi felvirágoztatásán. Az etnográfiai változatosság érdekessé és színessé teszi a vármegyét, de nem zavarja a nép együvértartozóságának érzését. A sokféle nép keveredésének bizonyára meg vannak a biológiai előnyei is, de különösebb és közérdekű hatása abban nyilvánul feltűnően, hogy itt a gondolkodásmódban és a felfogásban bizonyos amerikai liberális szellem uralkodik és hogy minden újítás és minden irányú fejlődés iránt nagy a fogékonyság.

E vármegye nemzetgazdasági szempontból is igen fontos része az országnak. Életrevaló, egészséges és kulturképes néptől lakott, hatalmas termékeny terület, mely hazánk gazdasági és ipari termékeinek nagy- és közvetlen piacával: a Balkánnal a Duna által hosszú vonalon érintkezik, Szerbia két legélénkebb forgalmú városával: Belgráddal és Szemendriával közvetlenül határos, az ország gazdasági életében nagy szerepre van hivatva.

*(Torontál vármegye c. monográfia alapján,
Országos Monográfiai Társaság, Budapest, é.n.)*

Erdély

Simó Márton:

Tavaszi körút Erdélyben

- kísérlet az események háttérének ismertetésére -

1. 1991. március 15-ét - a figyelmeztetések ellenére - az RMDSZ, a romániai magyar ifjúsági szervezetek és a felekezetek az ünnepi alkalomhoz illő méltósággal ülték meg, óvakodva és elzárkózva mindenféle szélsőséges megnyilvánulástól.

2. 1991. február 17-ére elkészült az új romániai földtörvény és február 20-tól március 20-ig terjedően elkezdődött a földigénylési kérvények beiktatása.

3. 1991. március 17-én az NMF II. országos konvencióján a Roman-program ellen szavazók bejelentették, hogy Szociáldemokrata Nemzeti Megmentési Front néven új párt bejegyzését kérik.

4. 1991. április 1-től kezdődően 250-300 %-os élelmiszer-áremelést jelentettek be.

Talán ez az a négy jelentősebb esemény, amely befolyásolta Románia belpolitikai és gazdasági életét az elmúlt hetekben. Amikor néhány hét távlatából, elemző szándékkal összesítjük az eseményeket, a felsoroltak egyikéről sem feledkezhetünk meg, mert ezek hullámai gyűrűznek tova az ország életében és egymást befolyásolva alakítják a mai romániai valóságot.

1. Március 15-e táján a székely városokban - immár hagyományosan, hiszen ez már a második "szabad" ünneplehetőség volt - megkezdődtek a lázas szervezési munkák; várható volt, hogy valóságos népünnepélyek keretében emlékeznek meg 1848. március idusáról. Az egymásra halmozott rendfenntartó szervek (rendőrség, csendőrség, katonaság, SRI) valóságos erődemonstrációkat tartottak, éberon bizonygatva, hogy megóvják a többséget a kisebbség ünnepétől. A karhatalmi erők felduzzasztása valóságosan is érezhető volt: Székelyudvarhelyen 27 fős létszámkiegészítést kapott a rendőrség, Csíkszeredában már 8-a körül feltűntek a könnyűpáncélosok és a rendőrkatonák "szalamandra-foltos" osztagai. Hasonló biztosítást kapott Sepsiszentgyörgy, Gyergyószentmiklós és természetesen Marosvásárhely is... Mindezek mellett (és ellenére) ezen városok lakosságát sem akadályozhatta meg senki abban, hogy kedve szerint emlékezzen meg 48-ról. A múltévi tragikus emlé-

kek Marosvásárhelyen azonban visszafogottságra, szerénységre és óvatosságra intették a szervezőket.

Egyetlen erdélyi városban sem történt magyar részről semmilyen provokáció, semmilyen atrocitás sem. Csupán a rendfenntartók és a hivatalosságok számlájára írható néhány negatívum: Nagykárolyban és Marosvásárhelyen próbáltak beleszólni az idejében engedélyezett és megszervezett ünnepek rendjébe, akadályozva egy-egy terem megnyitását vagy az operatőrök és az újságírók szabad tevékenységét. Ráadásul Marosvásárhelyen még egy provokációs kísérlet is történt: a Bolyaiak szobrát román nemzeti színű szalaggal tekerték körül, melyet aztán a Maros megyei RMDSZ-elnök felszólítására rendőrök távolították el. Közben a CNN riporterének sikerült felvételt készítenünk az eképp "feldíszített" szoborról.

Az örvendetes békében lezajló ünnepekről a román mass media is meglepő mértékletességgel, tárgyilagosan és higgadtan számolt be, mintha nem is állana mögötte egy manipuláló titkos mechanizmus. Ebből a szokatlan európai hangnemből arra lehet következtetni, hogy a kormánypárt pillanatnyi válságban él, és felhagyott láthatatlan poszt/neokommunista aknamunkájával, mert hatalmi pozícióinak megrendülésétől tart, és szeretné elkerülni a társadalom tömeges tiltakozó-mozgalmainak kirobbanását. Ha alaposabban megvizsgáljuk a fentebb említett jelenségeket, magbizonyosodhatunk állításunk helyességéről.

2. Az igen várt földtörvény rész megoldások és kompromisszumok sorozata, melyet az érdekeltek sem fogadtak osztatlan örömmel, hiszen családonként csak 10 hektáros kisbirtokokat juttat vissza a tulajdonosoknak és a leszármazottaknak, lakóhelyhez köti a birtokviszonyt (bonyodalmakat okozva azok számára, akik időközben politikai vagy gazdasági okokból elhagyták az országot és elveszítették román állampolgárságukat). Nem juttat kárpótlást, a téveszesítés-kori belépési nyilatkozatok szerint osztja szét a lerobbant téveszek mai állatállományát, a gépi eszközöket megtartva a gépállomások alkalmazottai által létrehozandó majdani kft-k birtokában, nem ad perspektívát a beinduló magántermelés műszaki-anyagi keretének gyors és biztonságos megteremtéséhez. Olyan jellegű hiányosságai is vannak a törvénynek, amelyek a nemzetiségeket külön is érintik, hiszen csak 1 hektárig terjedően adják vissza az erdőket, és a felekezetek is csak 5 hektárig kaphatnak vissza területet parókiánként. Szó sem esik a huszas években elveszített egyházi és alapítványi birtokokról, melyek iskolák, szociális intézmények egész sorát tudták működtetni, szó sem a többszázezer hektáros székely közbirtokossági erdőkről... Bizonyos, hogy más konstellációkban a jelen törvény többrendbeli kiegészítésére lesz szükség a támadó feszültségek elkerülése érdekében.

3. Még mielőtt az NMF-en belüli szakadásokat elemeznénk, jó megemlíteni azt az ellenzéki és sajtóbeli kampányt, melyet az alkotmánytervezet szövege és a

sajtótörvény-javaslat robbantott ki, nemcsak a nemzetiségiek, hanem a józan gondolkodású csoportosulások köreiből is. Ismertté vált a magyarországi sajtóban is, hogy a javasolt Alkotmány úgy kezdődne, hogy *Románia egységes, szuverén, nemzeti állam*. Ez az indítás igencsak emlékeztet a Ceausescu-korszak nemzeti históriájára, mely ellen a liberálisok és a köztudottan rebellis *Temesvár Társaság* szóvivői is hevesen reagáltak. A sajtótörvény-javaslat úgy hangzott, hogy öt évig terjedő börtönnel és félmillió lejes kárpótlással sújtható az az újságíró, tévés, rádiós szakember, aki kormánysértő, kormányellenes nyilatkozatot tesz közzé. Ez nyíltan a korábbi egypárturalmi rendszer reneszánszát jelentené, egy olyan korban, amikor a világ Romániától is a demokratikus normák szerinti átrendeződést várja el...

Ezek a nyilvánvaló politikai baklövések (is) indították el a Fronton belüli szakadásokat, melyek mára egyes sejtések szerint három frakciósak. Ami biztos, egy középső mérsékelt irányzat Szociáldemokrata Nemzeti Megmentési Front néven már kérte az önálló pártként való bejegyeztetését. Olyan erjedés indult meg a kormánypárton belül, melyről sejteni sem lehet még, hogy meddig jut el... Indokolt a vezetés óvatossága, mert félő, hogy gyakori kormányzási manőverezései és pálfordulásai során elveszíti a - félrevezetett - tömegbázisát.

4. Minden államban roppant népszerűtlenek a drasztikus áremelések, főleg akkor, ha a többszöri drágulásokat *szigorúan csökkenő életszínvonal* kíséri. Romániában az április 1-re bejelentett 250-300 %-os élelmiszer-áremelések sem egyenlítették ki a külkereskedelmi deficitet, nem biztosítják az infrastruktúra gyors javulását sem. Az 1250 lejes fizetés-kiegészítés, a 400 lejes nyugdíjpótlék csak az életminimum alatt hagyják tengődni az átlagembert, hiszen az átlagos fizetés 4000, az átlagos nyugdíj 2500 lej körül lesz, holott a számítások 8000 lejben állapítják meg a normális életet biztosító havi jövedelem minimumát. Az "árliberalizálás" egy infláció-robbanást eredményezhet, hiszen nehezen képzelhető el, hogy a következő hónapokban jobban fog működni a gazdaság; nyersanyagok és megfelelő piac hiányában inkább a munkanélküliség növekedik. A fogyasztók az üres állami üzletek helyett a privatizált szektorban fognak vásárolni, ahol a nyugati termékekért, hazai töredékfizetésből, olykor kénytelenek a nyugati árak többszörösét fizetni. (Amíg bírják.)

Mára úgy látszik, a gazdasági nehézségek eltompítják a nemzetiségi viszályok életét. Sejthető, hogy a kormányzat is, a szélsőségek is tudják, hogy égető szükséggel eljött a civilizált párbeszéd és a közös munka ideje, hiszen közös alternatíva, emberi dimenziók megkeresése nélkül *Románia számára sem létezhet kiút*.

50 ÉVE TÖRTÉNT...

Bácska megszállása

- Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékiratai alapján -

1941. áprilisában lépett országunk véglegesen a németek által kijelölt útra. A Jugoszlávia szétesésével előálló csábító lehetőségnek - Bácska visszaszerzésének - a magyar vezetés, a magyar közvélemény nem tudott, nem akart ellenállni. Kevesen voltak, akik pontosan látták a fokozódó németbarátság végállomását; Teleki Pál miniszterelnök öngyilkosságával próbálta meg a lehetetlent, a biztos pusztulás felé sodródó országot megállítani.

Nézzük meg ezeknek a - túlzás nélkül állíthatjuk - sorsdöntő napoknak a krónikáját Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékiratai alapján. Különösen érdekesek Shvoy visszaemlékezései, mert Szegedről, az események közeléből tud beszámolni - a szemtanú hitelességével - az 50 évvel ezelőtti történésekről.

1941. március 7. Jugoszláviában sok szabotázssterve és cselekedet. Sok letartóztatás.

Március 29. Az új jugoszláv kormány is a háromhatalmi egyezmény és az illető kormányok mellett áll. A nép azonban óráról órára erősebben ad kifejezést a németgyűlöletnek és angolbarátságnak, és nem tudnak uralkodni rajtuk. Simonovic hadtesttábornok, miniszterelnök felszólította őket, hogy ne tüntessenek - nem használt. A nép megtámadja a német követ palotáját. A német katonai attasé megsebesült. A horvátok németbarátok.

Április 3. Rosszul aludtam. 10-től 1/2 12-ig Liskay ügyésznél kihallgatáson voltam [...] Mikor lejöttem, hallottam, hogy Teleki meghalt. Délután már jött a hír: Teleki éjjel öngyilkos lett! Nagy izgalom, mert elrendelték pár hadtest, így a szege-dinek is a mozgósítását.

Teleki Pál miniszterelnök esütörtökön, 3-án hajnalban 3 órakor lőtte magát föbbe. Reggel 3/4 7-kor, amikor inasa bement felkelteni, az ágyában találta, kezében a revolver, jobb halántékába lőtt s azonnal meghalt. Előtte való este a cserkésruháját rendelte kikészíteni, mert lelkigyakorlatra akart menni. Szerdán délután gyónni volt a cserkészekkel. Az egész öngyilkosság egy nagy rejtély.

Gr. Teleki Pál öngyilkossága okáról különféle hírek. Erősen tartja magát az a verzió, hogy Teleki ellene volt a Szerbia elleni akciónak, miután pár hónapja írtuk alá a barátsági szerződést. [...] Hír van arról is, hogy a németek lőtték agyon Telekit, s az öngyilkosság csak utólag lett maszkírozva. Ez sem állja meg a helyét. Valószínű a meg-

hasonlós, és hogy Teleki látta, hova rohan a német, érezte büntudatát, hogy őneki nagy része van ennek előidézésében, s ez elől menekült a halálba. Az egész országban óriási volt az izgalom s a felháborodás, de egyben a gyász is. [...]

Április 4. Egy német repülőezred érkezett Szegedre, 48 gép, nehéz felderítő, romboló gépek, amelyek itt maradnak...

Április 5. Kora reggel óta vonultak át német alakulatok Szegeden. A budapesti műúton jöttek végig, a Kossuth Lajos utcán a Színház mellett ki a Horthy Miklós útra, s át a hídon tovább. Csupa autó, ezer- és ezerszámra. Jól néz ki a légénység és jókedvű... A vonaton is sok német szállítmány megy lefelé... Egész nap a németek átvonulását néztem, akik Szerbia ellen vonultak fel, Bulgária felé. Egyik páncélhó. a másik után ment, nagyszerűen felszerelve, kiváló fegyelemmel, kitűnő benyomást keltettek. Most már a mozgósítás külsőleg is látszott, mindenki érezte: a háború elkerülhetetlen. Javában folyik a mozgósítás.

Délelőtt gyászköszgyűlés Teleki felett. Kevesen voltak. Szécsényi sírva beszélt a végén, azt mondja: magyarok, ne veszekedjünk, félre az átkos gyűlölködéssel, fogjuk meg egymás kezét. Ő mondja ezt, aki eddig a legjobban gyűlölködött. Milyen nagy komédiások az emberek.

Az éjjel egy páncélhadosztály vonul át Szegeden. 120 km hosszú, 5000 autó. Kimegyek megnézni.

Április 6. Ma reggel megindult Jugoszlávia ellen a hadjárat, és pedig egy koncentrált, nagy légitámadással kezdődött Belgrád ellen, amelyben a Szegeden levő repülők is részt vettek. Pécsről és a Bánátból is. Ezek pár hónapja már itt voltak.

Április 7. A német csapatok éjjel-nappal mennek Szegeden át a Bánátba.

Néhány szerb gép Szegedet, a pályaudvart kezdte bombázni. A német vadászok felszálltak... Egy szerb gépet 2 német gép üldöz, és nagyon alacsonyan a város belseje felett repültek. Megtudtam később, hogy több gép támadott, s a pályaudvart akarták bombázni, de bombáik közül 1 a Galamb utca sarkán, 1 a MÁV internátusa előtt esett le, egy pedig Eperjessy tanár úr kertjében, a Bokor utcában robbant. Mikor 1/2 1-kor éppen ezt a helyet néztük, láttunk egy gépet a pályaudvar fölött repülni. Ez ledobott egy bombát, amely átütötte az épületet, s a főnök lakásában a díványon akadt meg. Lelőttek 6 repülőgépet, egyet a hídon álló légvédelmi ágyú - a mi repülőgép-elhárító ütegünk -, a többi a német repülők. Egy gép a Tiszába esett.

Április 10. A kormányzó kiáltványa: Horvátország megalakulásával Jugoszlávia felbomlott, kötelességünk magyarlakta vidéken a magyarok biztonságát biztosítani, ezért a magyar csapatok benyomulnak ezen területre.

Kár rendes hadseregbeli csapatokat tüzéséggel stb.-vel küldeni, elég lett volna csendőröket, rendőröket küldeni.

Április 12. A magyar csapatok a Duna-Tisza közén az egész vonalon áttörték a szerb erődvonalat. Dárda község a pécsi háromszögben, Zombor és Szabadka magyar kézen.

A szegedi csapatok még csütörtökön kivonultak és Kelebia felől mentek be Szabadkára. Nagyszombat délután már erős vonatmozgás volt a horgos-szabadkai úton. Híre érkezett, hogy Szabadkán erős csetnikharcok voltak.

Nagy a lelkesedés, az elért területen azonban nagy volt a helyi bíraskodás a szerb lakossággal szemben: retorzió, egyéni bosszúállás. A Bácskában óriási gazdagságot találtak csapataink. Az üzletek tele mindennel, az élelmezés kitűnő, bő és olcsó.

Sajnos a mi csapataink gyalázatosan viselkedtek. Kegyetlenkedtek a szerb lakossággal, kivégzések stb. A tisztiek pedig nagyon sok értékes holmit hoztak el a Bácskából a saját céljaikra. Hallatlan eseteket lehetett hallani. Szomorú képet nyújtott a fegyelem!

Április 13. Belgrád elesett, a németek Bulgária felől és Ausztria felől támadnak, úgyhogy Szerbia a harapófogóban össze kell hogy törjön. A Bánátba feltűnően semmi se nyomul elő, de minket se engednek oda be.

Április 16. Megérkezés után elmentem a Rudas fürdőbe, a gőzbe, ahol Werth Henrikkel találkoztam. Hosszú ideig beszélgettünk. Elmondta az egész Bácska-megszállás történetét, majd amikor Telekire került a szó, az öngyilkosságra vonatkozólag a következőket mondta:

Teleki eleinte nem akart belemenni a mozgósításba, de kedden - amikor újból összeültek, Teleki, Bárdossy, Bartha és ő - beleegyezett, és a legteljesebb egyetértésben váltak el, sőt még amikor arra került a kérdés, hogy ki íratja alá, ki kéri ki a kormányzótól a hozzájárulást, ezt ő magára vállalta. Nehéz volt vele dolgozni, mert okoskodó, ellentmondó természetű volt és csökönyös, de ez esetben egészen megváltozott. Mikor neki jelentették, nem akarta elhinni. Valami más oknak kellett lenni.

[Shvoy] Pista mesélte, hogy fiától, Teleki professzortól eredő hír szerint Teleki éjjel telefonon Berlinnel beszélt, s azután lett öngyilkos. Minden jel arra mutat, hogy Hitlerrel beszélt s eközben eshetett valami olyan szó, ami ezen elhatározásra bírta. Állítólag Hitler valami kompromittáló irat birtokában lett volna, egy az angolok vagy amerikaiakhoz írt levél vagy valami.

A szerb hadsereg feloszlóban. A németek elérték Szarajevót. A szerbek ezrével teszik le a fegyvert...

A csapataink 15 000 szerb foglyot ejtettek és 100 löveget zsákmányoltak.

A németek megítélése szerint a jugoszláv hadsereg cca. 1 millió 200 000 fő erejű lehetett, ennek csak egy kis töredéke van Hercegovinában, de ezek bekerítése folyik. Egy hét alatt tehát 1 milliós hadsereg lett széjjelverte.

Zubánics László:

Talán igaz, talán nem...

- Magyarok a cári család kivégzői közt? -

A "Rogyina" című szovjet magazin 1990/7. számában megjelent egy írás *II. Miklós cár és családja kivégzéséről*. A cikk szerzője *Gelij Rjabov*, címe: *"Jelentkező nem akadt..."*.

Az angol Sotheby cég aukcióján néhány érdekes dokumentumot kínáltak eladásra, köztük annak a *Szokolov*nak a jegyzeteit, naplóit, bizonyítékait, aki *Kolcsak tengemagy* megbízásából nyomozást folytatott a cári család kivégzésének ügyében.

Az egyik dokumentum az Uráli Területi Tanács távirata, melyben értesíti a Népbiztosok Tanácsát, hogy a Romanov-családot biztos helyre evakuálták.

A másik egy gondosan négyszögletesre nyírt, kissé sárga, vonalas papír, melyen rossz németiséggel a következő szöveg olvasható:

"Belzatcart az éjjel szolgálival együtt megölték." (Idézet Heine "Baltazar" című verséből.)

A szöveg lehetséges írójaként szóba jöhetne az a *Jurovskij*, aki ekkor az egyetlen tanult ember a cári család környezetében, ám ő nem tud németül, s Heinét sem ismeri.

De akkor ki?

Szokolov jegyzőkönyveiből az derül ki, hogy a cári család hóhérai közt *magyarok* is voltak. A magyarok pedig elég jól tudtak németül - mondja a cikk szerző, ezzel mintegy bizonyítottá téve az állítást.

Mindez félelmetes következtetésekre ad alkalmat, különösen, ha összevetjük az Uráli Tanács - Alferjev szovjetológus által már korábban közzétett - apokrif dokumentumaival, melyek között a cári család gyilkosainak névsora is szerepel.

És benne *Nagy Imre* neve...

Nem tudhatjuk, mindebből mi az igazság, és valószínű, hogy nem is tudjuk meg soha.

Kancsár Attila:

Képtelenségek tárháza

- avagy mit írtak a nyugat-európai tankönyvek a XX. század elején Magyarországról -

A XX. század elején a magyarságot Trianon katasztrófája döbbsentette rá véglegesen a történelmi valóságra: a nyugati államok lakói nem ismerik Kelet-Európát, nem ismerik a kelet-európai valóságot (mint ahogy ma sem). Miért? A nyugati lapok, könyvek, tankönyvek a kialakult sémákban ábrázolták a magyarságot; délibábos puszták gémeskúttal, nyájakkal, csordákkal, ménesekkel, csárdákban cigányzenére mulatozó vad csikósokkal, betyárokkal...

A tankönyvírók főként a XIX. század második feléből származó ismereteket használtak föl, amikor a lakatlan pusztákról írtak, ahol csak az állatok legeltetése folyt a félvad pásztorok, legények felügyelete alatt. Az igaz, hogy az ipar ekkor nagyon fejletlen volt. Mutatja ezt a városok viszonylagos elmaradottsága is - Szeged, Debrecen és a többi város mezővárosi jellegű volt, hosszan elnyúló poros utcákkal, óriási kiterjedéssel.

Az osztrák-magyar kiegyezés után azonban nagy pezsgés indult meg az országban, szinte forrt a levegő az ugrásszerű fejlődéstől. Mocsarakat csapoltak, folyókat szabályoztak, az ipar is erőteljes fejlődésnek indult. Nemcsak Budapest - vagy ahogyan (a német minta után) a nyugati térképeken jelölték: Ofen-Pest - volt az egyetlen iparosodott város. Igaz, aki ezt a város valaha is látta, az a legnagyobb csodálattal adózott, s Európa legszebb városaként emlegette.

Francia tankönyvből. Dunántúl nagy részét pusztának tünteti föl.

Minden fejlődés ellenére a *francia tankönyvek* pusztaként láttatták a század-
elő Magyarországot, ahol szinte sivatagi körülmények vannak, ahol alig élnek em-
berek, akiknek életmódjában megtalálhatók az ősi nomád szokások. Politikailag
mindig a németeknek voltak alárendelve, s több száz évig a Habsburgok vezette ál-
lamban éltek, ahol elnyomták a nemzetiségeket, így törvényszerű és jogos(!) volt az
első világháború után a nemzetiségek önrendelkezési jogának érvényesülése -
írják.

Háború előtti angol földrajzi tankönyvből. A régi Magyarország határa nincs megjelölve.

Az *angol nyelvű könyvek* szintén egy országnak tekintik Magyarországot Ausztriával, amely "vegyes birodalmat" Ferenc József tekintélye tartotta össze, s halála után az önrendelkezési jognak megfelelően felbomlott. Így a magyarok jól jártak, hiszen a megmaradt területen etnológiai egységet alkotnak. Az angol tankönyvek szerint a társadalmi rendszer a következők szerint épül fel: arisztokraták, akik a földet birtokolják, a lakosság többi része paraszt és juhász, akiknek sorsa jobb, mint a jobbágyoké. Valós tényt mindössze egyet, a magyar lovasság megnevezését, a 'huszár'-t említik (ezt a szót az angol nyelv is a magyarból vette át).

Az *olaszok által használt tankönyvek* egyike több mint furcsa megállapításokat, cikkeket közölt hazánkról. Szerinte a magyar paraszt nappal földet művel, éjjel azonban lovára vagy szekereire ülve barátaival fegyveres zsákmányszerző körútra indul. A kaszinókban zajló élet is a műveletlenséget jelzi: mindenki hosszú, unalmas beszédek tart, de ha egy cigány hegedűje megszólal, mindent otthagynak, tánca perdülnek, mulatnak, szétszórják az összes pénzüket. A puszták jellemzése is a szokásos: rozoga kunyhókban vad pásztorok élnek, tábortüzeknél hallható dalaik

pedig oly egyhangúak, mintha a barbár Tatárországból hozták volna magukkal őket. Cigányok is élnek ezen a földön, kiknek legfőbb óhajuk a szabadság. Itt megtalálják ezt a lustaság és a muzsika részegsége mellett, hiszen utazás közben napokig alig látni embert, ki figyelne hát a munkára?

Talán a német tankönyvek közelítik meg legjobban a magyar valóságot, de még ők is sok hibát követtek el országunk ábrázolásában. Jelen van még a betyárromantika, de fel-feltűnnek a megművelt földek is a pusztán. Előszeretettel emlegetik a németiség kultúrális szerepét, amely e térséget Európához közelítette. A kiegyezés "békáját" azonban nem tudták lenyelni, ezért írnak az erőszakos magyarosításról. Kissé furcsa azonban, mikor a mai Burgenland területéről írják, hogy itt a németiség az erőszakos magyarosítás ellenére is megtartotta nyelvét, azonban a horvátok nem tudtak ellenállni a heves magyar támadásoknak, ezért a horvátok nyelvét a német váltotta fel.

Tudjuk, hogy legtöbbször tájékozatlanul, a rosszul értelmezett, esetleg félre-magyarozott hírek alapján írtak hazánkról. A mi feladatunk ma is ugyanaz, mint akkor: Magyarország múltját és jelenét hitelesen kell bemutatnunk, hiszen csak így ismertethetjük meg hazánkat, csak így alakíthatunk ki hitelesebb, a valóságot pontosabban tükröző véleményt hazánkról. Ahogyan egy német író írta magyarországi útja után:

"Mosolyognom kell, amikor Magyarországra történt elutazásom előtt otthon arra figyelmeztettek, hogy vadonba utazom. Szép vadon, mondhatom, különösen Tolna, ez a Kánaán! S amikor magyar területen, a virágzó akácok között ballagok, eszembe jut az a különös kérdés, amit otthon halottam: Van-e Magyarországon valami más egyéb is, mint lólegelő?... Körülöttem hullámzik a gabona, odébb a dombon a szőlőhegyek láthatók. Drága magyar föld! Minden gyümölcsöt megtermel, a búzától a szőlőig, a szedertől a fűgéig. Mindenféle kincset előhoz a földből, mint a Szezám hegye."

(Dezső Lipót: Külföldi furcsaságok Magyarországról c. műve alapján. Szombathely, 1928.)

SZTÁLIN ÉSZAKRA TEKINT

HANTI — OSZTYÁK MESE

A hanti, amint reggel felkelt, kiment az utcára. Először napkelte irányába nézett, majd délre tekintett.

Magasan állt a fák koronája felett a nap, mert a fényes nap sugarai hozzánk, északra is elhatolnak. Ez a nap — Sztálin. Így szólt hozzánk :

— Északon az emberek nagyon szegényen és csukott szemmel élnek. Ezen a népen segíteni kell, fel kell nyitni a szemét.

És Sztálin felnyitotta a szemünket, Sztálin erőt adott nekünk. A szegény hantik mindent megértettek, mindent megismertek. Sok meleg sugár érkezik hozzánk ide a tajgába, a Sztálin-naptól.

Mi pedig, együtt az egész néppel, így köszöntjük Sztálint :

— Te drága Sztálin, jóságos apja távoli tájak szülőtteinek, te adtál nekünk szép, boldog nappalt a sötét tajgában.

Cobolyoknak és kékrókáknak se szeri, se száma. Sok-sok fajta madár énekel dús erdeinkben. S mint ahogy a kő zuhan a hegyről a gyorsfolyású patakba, úgy hullottak le a cári törvények. Jól élnek most a hantik ; örökké ragyog a tajga felett a Sztálin-nap.

(Megjelent a Szovjet népmesék Leninről és Sztálinról c. kötetben,
Ifjúsági Könyvkiadó, 1953.)

Kármentő

Messzelátó szegediek

Kedves küldeményt hozott a posta, benne három diáklap, a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Történettudományi Tanszéke BELVEDERE című kiadványának legutóbbi számai. Szegeden egy-két szám járt már a kezemben, nem lepott meg tehát, mikor újra fölfedeztem: a Kárpát-medence ősszmagyarságára tekintenek ezek a történész fiúk, effelé súlypontosították lapszámaikat is, s jó iramban járták be ezt az Európában példátlan szépségű és történetű térséget - itt él, négyzetkilométerekre lebontva, a legtöbb féle nemzetiség. A három szám borítólapján a címer Temes, Ung és Ugocsa megyéket jelzi. Érdekes egybeesés: most voltam Kárpátalján, éppen Ungváron s Szegedről utánam szaladt az Annus Gáborék dokumentációja. A fedőlapra is kiemelt címek: Kárpátalján **tényleg** élnek magyarok. Petőfi-szobor avatás Ungváron. Magyaroknak lenni - sorsvállalás kérdése. Göncz Árpád beszéde ugyanott. Okos és érdekes módon török meg a csak területi tálalást az időszerűen tematikus írások. A temesi számban Ozsváth Gábor éppen vidékünkéről ír. Halottaink nyomán című útirajzában, Hargita, Murgó, Órkő, Vécer, Kakukk-hegy, Nagyerdő: Erdővidék tehát. Kisbacon, Barót, Bodos, Száldobos, Bardóc, Magyarhermány, Bodvaj, a két Ajta, Köpec, Bölön, Apáca és nemcsak közismert nagyjaink tér- és időbeli összehozása, de kortársak is "elkeverednek" a nagy elődök pantheonjában. És igen szimpatikus, amint a táj és szellemének felmutatására költőket szólít oda a lap fehér papirosára: S akiben magzik gyengeség, / Fekete arca fehéredjen el / Vesse ki magából az éjszaka / Fusson innen a fehér fénybe, fel. (Magyari Lajos). Ugyanígy építi be szövegébe Krizát, Kányádit, Tompa Lászlót. Annus Gábor, az egyik szerkesztő, az ugocsai számban talál alkalmat, hogy díjnyertes pályamunkájából, a 300. évfordulóra Mikesről közöljön. Ebben olvashatunk, hiteles dokumentum alapján, "bécsi dolgainkról" - a döntésről, a bécsi magyar örökségről (Kódexek, ősnymtatványok), állásfoglalás-értékű és a tálalt tényanyag önmagában is figyelemre méltó a Numerus clausus Szegeden című írásban. (Kancsár Attila). Foglalata ez a munka annak is - hiszem -, amint a mai szegedi fiatalok tájaink nemzeti toleranciára vágyó törekvéseit magukba építik és vállalják. Az ugocsai számban közlik Sütő András levelét. Ebben olvassuk: "...ma még nincs más gyógyír, csak az ősszmagyarság szellemi-nemzeti égboltozatának fölépítése."

Izabella Lajos

(Megjelent a Háromszék c. sepsiszentgyörgyi napilap
1991. március 26-ai számában)

Téka

VÉG GÁBOR

Magyarország királyai és királynői

"Ez a könyv arra tesz kísérletet, hogy bemutassa nemzetünk történelmének ötvenhat uralkodóját, de arra is, hogy rövid életrajzokban felvillantsa a magyarság ezeréves államiságának legfontosabb mozzanatait" - írja a szerző. Valóban vakmerő vállalkozás; királyaink összefüggő portrészorozatát utoljára XIX. századi tudós pap történészek szerkesztették kötetekbe. Ezeket ma már szinte lehetetlen fellelni, és sok esetben adataik pontosságához is kétség férközött. Vég Gábor a történeti kutatások mai szintjéhez igazította kézikönyve dátumait. Ez az első munka, amelyben Szent Istvántól IV. Károlyig minden magyar király szerepel. Az uralkodók családi kapcsolódását, a dinasztiák átmeneteit leszármazási táblázatok teszik szemléletessé.

A könyv olvastán megismerjük királyaink életét, de a koronát és palástot viselő személyiségek mögött felsejlik népünk hosszú és mindvégig eseménydús históriájának vázrendszere is.

Ára: 200 Ft

MÆCENSIS

(A könyv megvásárolható a Hallgatói Irodában)

Anekdotalikincsek

Megoldhatatlan ellentmondás

Egyszer megkérdezték *Bernard Shaw*-t, mondja el véleményét a házasságról.

- Ennél ugyanaz a helyzet, mint a szabadkőműveseknél - válaszolta Shaw. - Aki nem tartozik hozzájuk, nem tud semmit elmondani. Az viszont, aki már belépett, kénytelen örökre hallgatni.

*

Nagy Károly kardja

Egy író megkérdezte a francia kiadótól, *Gaston Gallimard*-tól, olvasta-e legutóbbi regényét.

- Hogyne! - felelte Gallimard. - E mű Nagy Károly kardjára emlékeztet engem.

A kíváncsi író lexikon után rohant, amelyből aztán megtudta, hogy Nagy Károly kardja hosszú volt és lapos.

*

A legőszönzőbb múzsa

Amikor *Hemingway* megtudta, hogy *Az öreg halász és a tenger* című regényéért Nobel-díjat kapott, elnevette magát, és így szólt a barátaihoz:

- Több évig írtam *A folyón át, a fák közé* című regényemet, de a kritika egyértelműen elmarasztalta. Akkor megfogadtam, hogy egy sort sem írok többé. Sajnos, néhány évvel később, amikor egyetlen centem sem volt, elhatároztam, gyorsan megírok egy elbeszélést, hogy hitelezőimet kielégíthessem. Így jelent meg *Az öreg halász és a tenger*. Azóta gyakran kérdezem magamtól: vajon nem a pénztelenség a legőszönzőbb múzsa?

*

Ki-ki a magáét

Mengyelejev vendége megállás nélkül beszélt.

- Nem untatlak? - kérdezte végül.

- Ugyan, hogy képzelsz ilyet! - válaszolta a tudós -, folytasd csak nyugodtan, úgymint a saját gondolataim foglalkoztatnak...

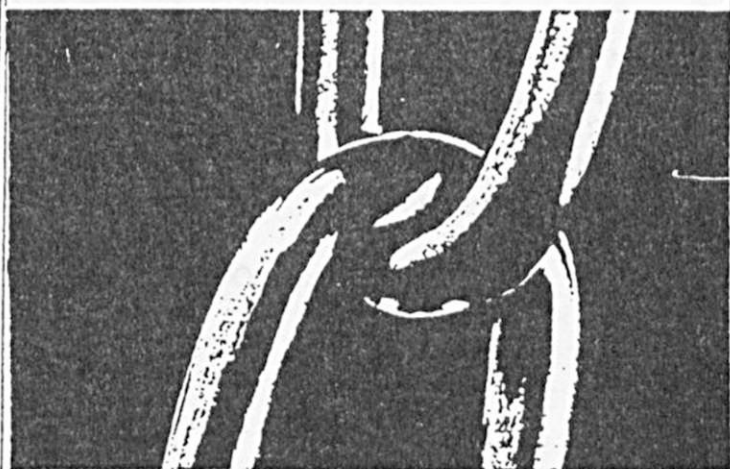
HIBAIGAZÍTÁS

Sajnos tévesen jelent meg lapunk februári és márciusi számának évfolyamjelzése. Helyesen tehát: a februári számunk a III. évfolyam 1. száma, a márciusi pedig a III. évfolyam 2. száma. A hibáért olvasóink szíves elnézését kérjük!

A szerkesztők

**HA MINDEN KÖTÉL
SZAKAD ...**

egy biztos láncszem marad.

**HUNGÁRIA
BIZTOSÍTÓ RT**

PROCONTROL
ELECTRONICS LTD
AMERIKAI-MAGYAR VEGYESVÁLLALAT

Kereskedőház: 6720 Szeged, Széchenyi tér 8.
tel.:62/24-711 fax.:62/14-477

SHARP fénymásoló szalon
SHARP márkaszerviz

FÉNYMÁSOLÓGÉPEK

SHARP Z 30	fénymásológép	75.000,-Ft.
SHARP Z 70	fénymásológép	125.000,-Ft.
SHARP SF 6100	fénymásológép	135.000,-Ft.
SHARP SF 7300	fénymásológép	149.000,-Ft.
SHARP SF 7350	fénymásológép	154.000,-Ft.
SHARP SF 7750	fénymásológép	199.000,-Ft.
SHARP SF 7800	fénymásológép	225.000,-Ft.
SHARP SF 7850	fénymásológép	249.000,-Ft.

MANAGER KALKULÁTOROK

SHARP	IQ-7000	14.900,-Ft.
SHARP	IQ-7100	15.900,-Ft.
SHARP	IQ-7300	19.900,-Ft.
SHARP	ZQ2250	11.900,-Ft.
SHARP	ZQ5100	15.900,-Ft.

ÁSZTALI SZÁMOLÓGÉPEK

SHARP	IT. 2607	9.900,-Ft.
-------	----------	------------

ZSERSZÁMOLÓGÉPEK

SHARP	EL-531H	1.500,-Ft.
-------	---------	------------

Fenti áraink ÁFA nélkül értendők,
1 év garanciát tartalmaznak!